

## ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

**ΠΟΡΙΩΤΗΣ** Τό θέατρο είναι ακόμα στην πρώτη άρχή του, πιο πολύ πίσω από κάθε άλλο είδος της νεοελληνικής λογοτεχνίας. "Αν εξαιρέσει κανείς πεντέξι σοβαρές προσπάθειες, ή τάση του καιρού είναι προς τὸ ἀλαφρό και τὸ διασκεδαστικό και κυριώτερα στὰ ποσοστά. "Ενας ἀπὸ τοὺς λίγους πὺ παίρνουν ἀξιοπρέπη τὴ δραματικὴ τέχνη εἶναι κι ὁ Ποριώτης. "Η «Ροδόπη» (τραγωδία, Ἀθήνα, Τυπογραφεῖο Ἑστίας, 1913) εἶναι θαρρῶ ἢ τρίτῃ θεατρικῇ δοκιμῇ του και ἡ καλύτερη στὴ σύνθεση και στὴ μορφή. Οἱ δυὸ προσηγορινὲς κωμωδίες του εἶχαν θέμα τὴ σύγχρονη ζωή. Μὲ τὴ νέα του ὅμως τραγωδία φεύγει ὅξω ἀπὸ τὸ χρόνο και τὸν τόπο. "Ας παίζεται τὸ ἔργο σὲ περιγιάλι ἑλληνικό, ἄς ἔχουνε τὰ πρόσωπα ἑλληνικό ὄνομα, ἡ περιοχὴ του εἶναι ἡ περιοχὴ τοῦ αἰώνιου και γενικοῦ, τὰ καθολικά ἀνθρώπινα πάθη κ' οἱ αἰώνιες ἀδυναμίες και δυνάμεις τοῦ θηλυκοῦ. Κ' ἡ μορφὴ τῆς τραγωδίας κλασσικὴ. Ἀδιάκοπος ἐντεκασύλλαβος, κανονικὸς και ἀλάθευτος—μόνο μιὰ κάποια κατάχρηση τοῦ λεγόμενου δαντέσκου στίχου θὰ μπορούσε νὰ μὴν ἤθελε κανεὶς—γλώσσα στρωτὴ και φυσικὴ, μόνο, ἰδίως στάνάμεσα τῶν διαλόγων σημειώματα, τορνεμένη κάπως ὡς τὴν ἐπιτήδεση. Ἀκόμα μιὰ μίμηση τῆς σαιξπηρικῆς φράσης ὄχι ἄτυχη, πλοκὴ τοῦ μύθου κάθε ἄλλο παρ' ἀδέξια και ὄχι ἀδεξιότερες δραματικὲς στιγμές. Μὰ και τὸ ὑστέρημα—τὸ γενικὸ ὑστέρημα ὅλων τῶν ὅξω ἀπὸ τὸν τόπο και τὸ χρόνο δραματικῶν δοκιμῶν, πὺ ἀπαιτοῦνε μιὰν ἀνώτερη ποιητικὴ δύναμη και μιὰ περισσότερη ὁρμὴ στὴ σύγκρουση, στὸ ξέσπασμα και στὴν ἐκφραση τοῦ πάθους γιὰ νὰ πάρουνε τὴ μορφὴ και τὴν πνοὴ τοῦ ζωντανοῦ, τὴ σφραγίδα τοῦ αἰώνιου στιγμὲς και πρόσωπα και τραγωδία γενικά. Μὰ ἡ τραγωδία τῆς Ροδόπης εἶναι και τὸ πρῶτο ποιητικὸ ἔργο τοῦ Ποριώτη και ποιοὺς μπορεῖ νὰ ξέρει ποιὲς κρυμμένες δυνάμεις θὰ φανερωθοῦν ἴσως μὲ νέες δοκιμές.

**ΜΕΛΑΣ** Ὁ Σπύρος Μελάς εἶναι ἡ ζωντανότερη δραματικὴ φυσιογνωμία τοῦ καιροῦ, τὸ πνεῦμα πὺ τραβᾷ πάντα μπροστά, ἡ ἀνήσυχη φύση πὺ γυρᾷ, δοκιμάζει νέα πάντα. Μὲ τὴν πρώτη θεατρικὴ δοκιμὴ του, τὸ «Γιὸ τοῦ Ἰσκιου», πῆδησε μὲ νεανικὴ ὁρμὴ νὰ κηρύξει ἀπὸ τὴ ρωμῆτικη σκηνὴ τὸν ὕμνο τοῦ πέρ' ἀπὸ τὸ καλὸ και τὸ κακό, μὲ τὸ τελευταῖο τώρα δράμα του «Τὸ ἄσπρο και τὸ μαῦρο» (Λογοτεχνικὴ βιβλιοθήκη Φέξη, 1914) τὴν ξανανεβαίνει κατὴγορος και κοσμοδιορθωτὴς ἄλλου εἶδους. Τὸ τωρινὸ ἰδανικό του εἶναι πῶς νὰ πολυτρωθεῖ τὸ ἄτομο ἀπὸ τὴν ἰσοπεδωτικὴ σκλαβιά τῆς σημερινῆς κοινωνίας και πῶς νὰ γίνεῖ δυνατὴ ἡ ἀπόλαψη τῆς ζωῆς γιὰ κάθε ἄνθρωπο πὺ ἀναπνέει και ζεῖ. Τὸ ἰδανικό αὐτὸ συνάφει σ' ἓνα σύμβολο ὁ ἐπαναστάτης Ἀλκης και τὰ περιστατικά πὺ πλέκονται στὸ «Ἄσπρο και τὸ μαῦρο» εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς σκλαβιάς και συνθηματικῆς ψευτιάς τῆς σημερινῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

Ἡ κοινωνικὴ σάτυρα συνειθίζει νὰ δείχνει τὴν εἰκόνα ἀφίνοντάς τὴν νὰ ξεβγῇ μονάχῃ ἀπὸ τὰ περιστατικά, ἡ τέχνη γυρᾷ νὰ νῆπώνει μόνο τὰ πράγματα συγκεντρώνοντας και χρωματίζοντας τα ζωηρότερα. Ὁ Μελάς

ὅμως τραβᾷ μακρύτερα : τὰ παρασέρνει στὸ σκοπὸ τοῦ. Ὅχι πὼς τὰ πλαστογραφεῖ· μόνο φωτίζει ἀδρὰ μέρη τοὺς μονάχα καὶ τόσο γοργά, σὰ νὰ μὴ χρειάζεται νὰ δοῦμε παρὰ μόνο αὐτὰ τὰ μέρη, τὰ σημεῖα δηλ. πού χρειάζονται γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦ. Μπροστὰ στὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο τῆς ιδέας τοῦ ἀμελεῖ μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο, τὸ φῶς καὶ τὴ σκιά τῆς εἰκόνας κ' ἔτσι αὐτὴ ἐνεργεῖ ἀνήσυχα καὶαραγμένα. Δὲν περιμένει νὰ μᾶς δειχτεῖ μόνη μετὴν τεχνικὴ παράστασή της ἡ ἠθικὴ ἐρημιὰ τῆς ἀθηνέϊκης ἀστικῆς ζωῆς, πού θέλει νὰ παρουσιάσει, μὰ βιάζεται καὶ τὴν καταγγέλλει. Δὲν ἀφίνει οὔτε καν στα στόματα τῶν προσώπων τοῦ τὸ συνθηματικὸ πρόσχημα. Ἡ σάτυρά τοῦ δὲ γνωρίζει ἔλεο, τὸ κατηγορητήριό τοῦ ὄχι μόνο συμπάθεια δὲν ξέρει, μὰ μήτε τὴν παραμικρότερη δικαιολογία γιὰ τοὺς ἐνόχους τοῦ, ἐνόχους πού σὲ μιά, ὄχι ἀστική, μὰ ἡρεμότερη ἀντίληψη τῆς ζωῆς παρουσιάζονται καὶ σὰ θύματα μαζί. Ἔτσι δὲν μπορεῖ νὰ πείσει καλλιτεχνικά. Δὲν προσπαθεῖ νὰ ξεσκεπάσει τὴν ψυχὴ τῶν πραγμάτων ἔστω καὶ ἀνίλεα, ὥστε νὰ τρομάζει κι ἄς μὴ συγκινεῖ τὸν ἀσυγκίνητο ἀπὸ ἀντίθετο αἶσθημα ζωῆς. Παρασυρμένος ἀπὸ τὴν ὀρμὴ τῆς ιδέας τοῦ ἀμελεῖ νὰ ζωντανέψει καλὰ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ καὶ νὰ συγκεντρώσει τὴ δραματικὴ σύγκρουση καὶ πάλη σὲ καθαρότερες γραμμὲς καὶ δυνατότερες στιγμὲς. Τὶς ἀφίνει νὰ σέρνονται στὸ ἐπίπεδο τῶν περιστατικῶν, ἀφίνοντας ἔτσι καὶ τὸν ἀξιόλογο δραματικὸ πυρήνα σὰν ἔμβρυο πού δὲν μπόρεσε νὰναπτυχτεῖ καλὰ. Ἔτσι κάποιες δραματικὲς σκηνὲς ἀτονοῦνε μὲ τὸ ξεχειλίσμα τοῦ λόγου ἐκεῖ ὅπου μόνο λίγα λόγια, ἴσως ἀκόμα ἓνας ὑπαινιγμὸς θὰ ἐνεργοῦσε πράγματι δραματικά· ἔτσι κ' ἡ λύση, μὰ λύση ἀληθινὰ ποιητικὴ, ζημιώνεται πολὺ ἀπὸ τὸ αἶτιον τῆς πάλης στὴν ψυχὴ τῆς Ἀνθῆς καὶ ἀπὸ τὴν ὅλη ὅσο χρειαζότανε καθαρὴ καὶ ζωντανὴ διαγραφὴ τοῦ ἐλευτερωτῆ της Ἀλκῆ· ἔτσι κ' ἡ θερμὴ ἀνθρωπιστικὴ πνοὴ πού φυσᾷ σὲ ὅλο τὸ ἔργο δὲ βρῖσκει τὸ σκοπὸ ὅσο ἔπρεπε κ' αἰσθητικά. Μὰ πάλι—ὁ Μελάς ἔχει πλάσει μὲ τὴν πράξιν ἓνα ὕψος στὴ χρονολογία, τὴ μόνη λογοτεχνικὴ ἀνάγκη πού αἰσθάνεται σήμερα τὸ ἀθηνέϊκο κοινόν. Ἡ πρόοδος τοῦ θεάτρου θὰ τὸν φέρει δίχως ἄλλο στὴν ἀνάγκη νὰ πλάσει καὶ μιὰ τελειότερη δραματικὴ μορφὴ. Φτάνει πὼς ἔχει μέσα τοῦ τὴ φλόγα καὶ τὴν ὀρμὴ, ὅσο δὲ βλέπω ἄλλος ποιός.

Οὔτε δίχως χάριν οὔτε δίχως ἀπλότητα εἶναι οἱ παιδιὰτικες ἀγά-  
**ΡΟΔΟΚΑ-** πες κι ἄλλες ἱστορίες, πού διηγᾶται ὁ Πλ. Ροδοκανάκης στὸ  
**ΝΑΚΗΣ** «Βυσσινὶ τριαντάφυλλο» (Λογοτεχνικὴ βιβλιοθήκη Φέξη, 1912).  
 Σεχωριστὰ στὸ πρῶτο μέρος τοῦ «Βυσσινιοῦ τριαντάφυλλου»  
 ἀνασαίνει μιὰ εὐαίσθητη, μυστικὸπαθὴ ψυχὴ, ἡ ἴδια πού ψιθυρίζει μιὰ γλώσσα  
 τόσο πρωτόγνωρ' ἀπαλὴ σὲ μερικὲς σελίδες τοῦ «Φλογισμένου ράσου»  
 τοῦ, σελίδες ἀπὸ τίς ὠραιότερες πού ξέρω σὲ καθαρὴ, πλούσια καὶ ται-  
 ριασμένη καλλιτεχνικὰ δημοτικὴ, σελίδες πού χύνονται ἴσια ἀπὸ τὸ αἶσθη-  
 μα, ἀνάβρυσμα σπάνιο στὴν τρυγύρω μας ποιητικὴ παραγωγή. Δὲ γνωρίζω  
 ἂν οἱ ἱστορίες τοῦ νεώτερου βιβλίου τοῦ εἶναι γραμμένες πρωτίτερα ἢ  
 ὑστερότερ' ἀπὸ τὸ «Φλογισμένο ράσο», μὰ δίχως ἄλλο δὲν τίς προτιμῶ.  
 Ὅχι πὼς ἀκόμα καὶ τὰ ὠραιότερα μέρη τοῦ «Φλογισμένου ράσου» δὲν τὰ  
 βαραίνουν φιλολογισμοὶ καὶ ζητημένες ἐκφράσεις, πῶς πολὺ παρὰξενες παρὰ  
 πρωτότυπες, εὐρεμένες κι ὄχι διαλεγμένες, πού ξεσκίζουνε τὴ διάθεση παρὰ

τὴν ἀνεβάζουνε, μιὰ ὁλέθρια ἐπίδραση τοῦ παγνιδιάρικου καὶ τεχνητοῦ παρὰ ποιητικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ ὕφους τοῦ μακαρίτη Χρηστομά-  
νου μὰ γιατί ἐκεῖ βρίσκω γνησιότερο τὸν ποιητὴ Ροδοκανάκη : μιὰ ἀπαλή,  
θρησκευτικὴ ψυχὴ, ποὺ ἡ δύναμή της εἶναι πιὸ πολλὴ ὅπου αἰσιάνεται παρὰ  
ὅπου στοχάζεται, ὄχι τόσο ὅπου ὀπτασιάζεται ὅση ὅπου ὄνειρέβεται, ὄχι  
τόση ἐκεῖ ποὺ βλέπει ὅση ὅπου θυμάται. Στις νεώτερες ἱστορίες του ὁ Ροδο-  
κανάκης κάνει νανοῖζει τὰ μάτια πιὸ πλατιά καὶ στὴν πραγματικὴ ζωὴ  
κι ὁ μυστικὸς ὄνειροπόλος γίνεται κάπου νατουραλιστής. Μὰ φαίνεται πρω-  
τόπειρος καὶ κάπως ὅξω ἀκόμα ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Ἡ ματιά ὅμως μπορεῖ  
νὰ γυμναστεῖ. Περισσότερο μπορεῖ νάνησυχήσει μιὰ δημοσιογραφικὴ εὐκολία  
ποὺ φαίνεται νὰ τὸν ἀρπάξει σὲ ὕφος, σὲ γλώσσα καὶ σὲ ἀντίληψη. Ἄν μπο-  
ροῦσε νὰ τὴν πολεμήσει ὁ νέος λογογράφος, ἄς εἶναι βέβαιος πὼς θὰ ἔχει  
νὰ γεμίσει πολὺ ἄδειο γύρω του.

ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

## ΜΟΥΣΙΚΗ

Ἡ Δεσποινὶς Λογοθέτη, καθηγήτρια κλειδοκυμβάλου εἰς τὸ Ῥοδεῖον  
Ἀθηνῶν, ἔδωκε, τέλη Δεκεμβρίου, περαστικὴ ἀπὸ τὴν πόλιν μας, μουσικὴν  
προεσπερίδα ἐνώτιον ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου. Προκατοβολικὰ σπεύδουμε νὰ  
τὴν συγχαροῦμε γιὰ τὴν μαεστρίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἀπέδωκε τὰ δυσκολώ-  
τερα κυρίως τεμάχια τοῦ προγράμματός της, πράγμα ποὺ θὰ φανῇ ἴσως  
περιέργον, ἐν ᾧ εἶναι πολὺ φυσικὸ γιὰ ἓνα ἀληθινὸν μουσικόν. Ἐὰν ὅμως  
ἐμεῖς ἤμεθα εἰς τὴν θέσιν τῆς Δεσποινίδος Λογοθέτης, δὲν θὰ ἐδεχόμεθα  
ποτέ νὰ δώσουμε τὴν μουσικὴν αὐτὴν ἀπογευματινὴν, διότι καὶ ἡ αἴθουσα  
ἦτον ἀκατάλληλη, γιὰ νὰ μὴ παραμορφώνωνται ἐντατικὰ ἢ ἐλαττωτικὰ οἱ  
μουσικοὶ τόνοι, καί, τὸ σπουδαιότερον, τὸ κλειδοκύμβάλον της, καινούριον  
καὶ τραχὺ καὶ ὄχι, φαίνεται, τῆς συνηθείας της, ἀπεχόνδρυνε τοὺς βαρεῖς  
ἤχους χωρὶς νὰ δαντελλῶνῃ, ἂν ἐπιτρέπεται ἡ παρακινδυνευμένη ἔκφρασις,  
τοὺς ὀξύτατους τόνους. Ὅταν δὲ ἓνας μουσικὸς δίνη, μὲ εἴσοδον μάλιστα  
δύο ταλλήρων, ρέτσιταλ, ἔχει βέβαια καὶ αὐτὸς ἀπόλυτην πεποίθησιν εἰς  
τὴν μεγάλην ἀξίαν τοῦ ταλάντου του—ὅπως καὶ δικαίως ἄλλως τὴν ἔχει  
ἡ Δεσποινὶς Λογοθέτη—ἀλλὰ καὶ τὸ ἀκρατήριόν του ἐπίσης ἔχει τὴν  
ἀπαίτησιν—καὶ τοῦτο μόνον δὲν ὑπελόγησε καλὰ ἡ ἀξιόλογη ἐκτελέστρια  
—ἢ νὰ εἶναι ὅλα τέλεια ἢ νὰ λείπῃ τέτοιο ρέτσιταλ, διότι πᾶσα μὲ ἀπαι-  
τήσεις μουσικὴ ἐκτέλεσις πρέπει νὰ ἦναι καθαρὸ ὡς ἱεροτελεστία, καὶ ἡ παρα-  
μικρότερη, ἢ ἐλαχίστη ἀτέλεια ἐπιδρᾷ σημαντικὰ εἰς τὸ σύνολον τῆς ἀπο-  
δόσεως καὶ τῆς ἐντυπώσεως. Παρ' ὅλας ταύτας ὅμως τὰς σοβαρὰς ἐλλείψεις  
τῶν δύο ἐκείνων ἀθλίων συνεργατῶν τῆς Δος Λογοθέτης—διότι ὁ τόπος  
καὶ τὸ ὄργανον εἶναι σπουδαία βοήθεια ἢ ζημία γιὰ μιάν μουσικὴν ἐκτέλε-  
σιν—ἡ ἑλληνὶς καλλιτέχνης εἶχε, εἰς ὠρισμένα τεμάχια τοῦ προγράμματός  
της, ζηλευτὴν ἐπιτυχίαν, ἐξαιρετικῶς μάλιστα ἔπαιξε καθαρὸ θαυμάσια